ілизною напрочуд вродливе обличчя, на якому особливо вирізнялись брови та очі — глибокі й блакитні. Крижаний вираз на обличчі надавав холоду й незворушливості ясному поглядові блакитних очей, і тому він був жорсткуватий і непривітний.

Дівчина ніяк не реагувала на репліку калишнього матроса. Тримаючи в рулі цератову дорожню валізку, вона роззиралася по боках...

На дівчину звертали увагу всі. По-перше, звісно, тому, що була тут, де всі знають усіх, чужою, а по-друге, коси її полум'яніли вогнем осіннього золотистого листя...

З центру містечка, де росло багато кленів та акацій, дівчина звернула на довгу вулицю, заставлену цегляними будиночками під шифером чи бляхою...

Зрештою ось і будиночок за тією адресою, яку вона шукала. Дівчина вже хотіла ступити на зелененьке, як мох, хоч і засмічене клаптями газет і трісками подвір'я, та в останню мить пройшла мимо похилених ворітець. Спинилася неподалік. Цегляний будиночок весело світив червоною, добре випаленою цеглою низьких своїх стін, на яких вікна видавалися уламками голубих весняних крижин. На шворках у дворі висіла білизна —стільки шворок і білизни можна побачити лише у дворах будиночків, де мешкає кілька сімей.

Мимо йшла бабця з жовтою господарською сумкою в тонкій, як лоза, руці.

— Скажіть, будь ласка, чи не тут живе Дарина Дмитрівна?

— Хто?

— Одарка Шмаглій...

— Одарка живе...— Й вільною кощавою рукою тицьнула: — Вікно крайнє... Перший під'їзд.

Щось непривітне було в зсутуленій постаті бабці, яка почимчикувала геть по вулиці. Дівчина дістала дзеркальце, поглянула на своє відображення... і рішуче звернула на подвір'я.

У тісному коридорі стояли якісь мішки, ящики, відра, валявся по кутках усякий непотріб... Одні двері, другі, треті — і всі не схожі між собою...

Вибравши потрібні (з-під верхньої полущеної коричневої фарби біліли латки старішої фарби), дівчина постукала зігнутим пальцем і стала ждати. Обличчя її, строге й напружене, ледь-ледь порожевіло на вилицях.

Двері одчинились із виляском, наче з-за них рвався на волю злий дух. Цей злий дух був хлопчиком років шести-семи, горбоносим, із прищуленими вухами, з постійним жаром мисливського азарту в очах, схожих на косуваті камінчики слив.

— Дарина Дмитрівна тут живе? — поспитала незнайомка, дивлячись із холодною цікавістю на хлопчину.

— Тут,— мовив той, і в нижній щербинці зубів показався кінчик язика, мов ящірочка.

— Тут живе,— луною озвалося за спиною в хлопчини, і з-під ліктя показалася кучмата дитяча голівка.

Вмить кучматі русяві пасма розпались, і з їхніх свавільних хвиль постало миловидне й блискуче, наче обкатана морська галька, обличчя

дівчинки, її пишні губки скидалися на дві пелюстки ранкової ружі, що переблискує росою, карі вічка мерехтіли, як равлики.

Діти мовчали, стежачи через поріг за гостею. Діти були зовсім не схожі між собою, як, скажімо, цвіт гарбузовий не схожий на цвіт вишні.

— Дарина Дмитрівна часом не на роботі?

— Ні,— похмуро сказав хлопчина, себто цвіт гарбузовий.

— Значить, її можна побачити?

— Ні,— озвалась дівчинка, себто цвіт вишні. І поцікавилась: — Ви не з соцзабезу?

— З соцзабезу? — повторив хлопчик.

— Ні, я ...здалеку. Хотіла побачити Дарину Дмитрівну.— Гостя розгубилась і, кліпаючи повіками, почувалась ні в сих ні в тих.— Де ж вона?

— Мама в лікарні,— мовила дівчинка.

— У лікарні? — здивувалась незнайомка. І вражено поспитала: — Чия мама?

— Наша мама,— пояснив хлопчик.

— Дарина Дмитрівна, так? — навіщось уточнила незнайомка.

— Мама Одарка,— в один голос відповіли діти.

Дівчина, супроводжувана їхніми поглядами, подалась надвір. Тут вона сіла на лавчині, й перед самим її обличчям тріпотіла почеплена на шворці випрана білизна...

Дівчина схопила обличчя долонями й пробудилася від того, що хтось поряд сказав:

— Тьотю...

Перед нею стояли діти Дарини Дмитрівни. Хлопчина тримав на плечі дві вудочки, довгу й коротку, а дівчинка — полотняну торбину й бляшанку.

— Ви не ждіть,— сказав хлопчик.— Мама в лікарні й повернеться не скоро.

— Вона дуже хвора,— додала дівчинка.

— Ви по рибу? — навіщось поспитала незнайомка.

— Ми щодня ходимо по рибу,— мовила дівчинка...

Незнайомка, мружачись, дивилась, як двоє дітей дружно йдуть споришевим подвір'ям, як їхні худенькі постаті зникають і показуються поміж білизною, як на білих сорочках і простирадлах мелькають їхні тіні... Відчуваючи біль і пустку в душі, непорозуміло дивилась на довколишній світ і, мабуть, не вірила в справжність його. Ілюзія несправжності була така сильна, що дівчина заплющилась на мить — і струснула головою...

Тепер уже та бабця дибала без господарської сумки, голіруч...

— У лікарні Одарка, хіба тобі діти не сказали? А ти їй ким доводишся? Бо вона тут самотиною живе, не тутешня. Либонь, родичка чи ні?

— Родичка...

— Значить, далека,— здогадалась бабця й дивилась недовірливо. — Далека, так?

— Мені тітка дала адресу,— спробувала пояснити дівчина.— Я навіть адреси не знала... З-під Одеси я...

— А що привело в таку далеч?

— Провідати закортіло.

— Ага,— гойднула бабця кругленькою та білою капустинкою голови. Спритною була вивідувачкою, та дівчина не квапилася зі своїми таємницями.— У лікарні Одарка, хай Господь милує...

Її зморшкувате личко засяяло співчуттям, проте очі не ожили, зосталися схожими на двох волохатих гусениць у побурілих осінніх листочках. Присіла на лавчину скраю, мовила:

— Лікується, а чи й поможе їй те лікування... Дітей жалко, малі ще зовсім. Ілько від одного батька, а Галя від другого.

— Який Ілько? Яка Галя? — не втямила дівчина...

— Діти її — Ілько і Галя... Перший був славний чоловік, робив у локомотивному депо, від грудної жаби помер. І хату залишив Одарці, і майно, і гроші на книжці. Та вона хутко пустила все з димом, тільки закуріло.

— З димом? — нетямковито перепитала дівчина.— З яким?.. Згоріло?

— Та не згоріло, де там,— жебоніла бабця.— їй би жити в чоловіковій хаті, їй би доглядати хлопця, а вона візьми й сплутайся. Ще не стара, то хай би знайшла чоловіка, але ж не такого. Достеменний циган! Їздить на "Волзі", в нього жінка є в кожному селі, нині він балує в одної, а завтра вже похмеляється в другої. І квартира своя в місті. Одарка йому не пара, і він їй не пара... Завжди отам,— кивнула на клени під дерев'яним сарайчиком,— свою "Волгу" ставив. Значить, в Одарки в гроші, коли "Волга" в дворі... Коли не було грошей, він не приїжджав, цей Рафальський...

— Які гроші? — не зрозуміла дівчина, покусуючи білими зубами нижню губу.

— А такі! Хату, що в спадок дісталась від чоловіка, вона продала, бо Рафальський вимагав грошей. Одарка йому і горілку, й костюми купувала. А вже дівчинку від нього мала, Галю. Думаєш, записав дитину на себе? Де там! У нього, видно, таких побічних дітей повно... Одарці в депо дали оцю кімнатку, виселилась тут сім'я в новий будинок. І я казала, й сусіди казали Одарці: схаменись, забудь свого цигана, думай про дітей. А така вдача— світу за ним не бачила, все ладна була йому віддати. Рафальський чим платив? Поки гроші — приймав у себе й сюди приїжджав. А як злягла в лікарню, то "Волги" ні разу не було в дворі. Діти самі хазяйнують. А жалко їх, малі. Сусіди підгодовують. А завтра як? Треба для них пристановисько шукати, якийсь притулок дитячий. Є ж такі притулки, правда?

Дівчина слухала з сухими та шорсткими очима, неначе а целулоїду виточеними. При словах про дитячі притулки закліпала повіками, перемагаючи раптовий приступ плачу, та не перемогла, й блакить її погляду засріблилася тоненькою росею.

— Хай Господь милує, звісно,— жебоніла бабця-печерижка,— щоб у наш час... Так тільки раніше траплялося, ще по тих роках. Не діждешся Одарки, з лікарні вже їй дороги нема... То ким ти їй доводишся, га?

У дівчини ледь тремтіли губи. Вона, либонь, уже не бачила нічого довкола й не чула балакучу бабцю, а тільки прислухалась до болю в своєму єстві, прислухалась до тих знеможливих струмів, які пронизували тіло й затьмарювали свідомість. Бабця щось турботливо гомоніла, та дівчина раптом звелась із лавчини і, прикладаючи долоню до губів, наче силкуючись стримати ридання, що рвалися з грудей, пішла з двору, спотикаючись і заточуючись.

Отямилась у парку. Мимо гіпсового фізкультурника... зійшла на берег ставу... Стулила вбік і відразу ж за кущами верболозу наткнулася на риболовів — Ілька і Галю... Обоє тримали в руках вудочки й зосереджено, як заворожені, стежили за поплавцями. В їхніх щупленьких постатях відчувалося стільки призначеної терплячості, що в дівчзпіи, мимовільної сторонньої спостерігачки, тоскно занило серце.

— Агов!

Брат і сестра миттю обернулись — і зацвіли усмішками, впізнавши недавню гостю.

— Їсти хочете?

І, не чекаючи відповіді, стала діставати з сумки батон, ковбасу, сир, яйця, печиво. Незабаром усі сиділи на траві, підібгавши ноги, і з апетитом жували бутерброди. Посередині ставка плив дядько в надувному гумовому човні, гребучи широкою лопаттю весла... І приїжджій дівчині здалося: ця картина не те що знайома з дитинства, а рідна, щемливо дорога... І вже не було в душі недавнього надриву почуттів, а стало спокійно й мирно.

— І ловиться риба? — спитала.

— О! — радісно вихопилося у хлопчика, який, либонь, тільки й чекав на запитання. Його набурмосене личко ожило, заграло.— Без улову не повертаємось. Ловляться карасі, линки, сазанчики, окунці, коропи.

— Я вчора зловила отакого коропця,— доказала Галя руками, в одній тримаючи булку, а в другій кусень ковбаси.— Піймався на черв'яка.

— Якби не з берега, а з човна,— мовив Ілько й кивнув на риболова, що в гумовому човні пристававав до острівця посеред ставу,— то можна було б велику рибу вудити. І навіть на базарі продавати. А так вистачає на прожиток.

— Тобі ж дядько Тилимон обіцяв дати свою стару довбанку...

— Обіцяв. Каже: як помру — тоді й візьмеш.— І додав із поважним виглядом: — А він ще такий здоровий, не збирається вмирати... Можна пліт збити з дерева, але те вже на ту весну, мабуть, як мати з лікарні випишеться. Бо, казала, має підлікуватись.

— Ількові цієї осені йти до школи,— мовила Галя.

— Ага. Тільки в мене ще нема ні зошитів, ні книжок.

— В якій лікарні лежить мати? — поспитала дівчина, відчуваючи, що сльози знову засвербіли в очах.

— У нашій, біля залізниці. Тільки до неї однаково не пускають. Раніше ми їй усякі передачі носили — молоко, пряники, а вчора не взяли, повернули, й тітка в білому халаті сказала, щоб ми більше не ходили.

— Спасибі за обід,— поважно подякував Ілько. Й заквапився до води: — О, мій поплавець потонув!

Галя взяла свою вудочку на березі, насилила на гачок свіжого черв'яка і, забрівши в воду, розмахнулась широко, по-хлоп'ячому. Раптом вона повернула русяву свою голівку з розмаяним волоссям, поспитала весело:

— А як вас звати?

— Так, як і тебе,— відповіла незнайомка.

— Галя? — зраділа дівчинка.

— Галя,— гірко всміхнулась незнайомка.

Вона подалась через тінистий містечковий парк так, наче ходила тут часто і знала кожну стежку й кожне потайне місце...

Обійшовши збоку смугастий шлагбаум, дівчина вже напевне знала, що ген попереду, де стримить над дорогою рядок тополь, має бути лікарня...

У приймальному покої їй трапилась натоптувата няня.

— До Одарки Шмаглій? — перепитала.— Лежить у нас така... Хто ж тебе пустить?.. Нема зараз нікого з лікарів, усі гуртом на операції... Та й не можна до неї. Тут її рідні дітки навідувались — і то...

— Я від її профспілкової організації,— знайшлась відвідувачка.— Від колективу, маю дуже важливе доручення...

— Та які вже можуть бути до неї доручення... Спить вона. Ото хіба що поглянеш, а побалакати чи й удасться... Ох, і перепаде мені, як довідаються!

Ця дорідна, немов символ жіночої перезрілості, няня таки мала чуле серце і, відкривши дверцята шафки, дістала білий лікарняний халат... По коридору вона котилась, наче на безшумних гумових колесах... Відчинила двері палати, кивнула туди головою:

— Її ліжко під вікном...

Спала горизнак — посередині, між двома боковими ліжками — хвора, якось дивно поклавши біля вух долоньки худеньких рук. Лежали долоньки, як розгорнуті чутливі листочки, ловлячи сонячне проміння, що падало через вікно, і в тому була якась зворушлива безпорадність. Обличчя жінки — змарніле, з гострими вилицями, обтягнутими тоненькою, мало не прозорою шкірою, а проваллями очей, під якими ще більшими проваллями видавалися сині смуги,— було таке чуже, незнайоме, що дівчину пройняв раптовий конвульсивний острах, і вона несподівано сіпнулася всім своїм молодим, здоровим тілом.

По хвилі її вуста ледь чутно щось прошепотіли, проте сон хворої був такий міцний, що вона не прокинулась і не розклепила повік.

— Хай спить,— озвалась жінка, що механічно колотила ложечкою ліки в склянці.— Коли Одарка спить, то їй легше.

Відвідувачка знов повернула голову на той голос: мовби чула й не чула.

— Вві сні завжди легше,— пояснила хвора.

Дівчина знову перевела погляд на ті дві розтулені долоньки, помережані безліччю борозенок, уже побиті жовто-зеленими плямами,

що розпливались не на шкірі, а десь у глибині під шкірою. Такими самими неживими темними плямами було поцятковане обличчя, шия, а також груди у викоті лікарняного халата. Судома перехопила дівчині горло, й вона здригнулась, вбираючи повітря через ніс із легеньким посвистом-хлюпанням. Зір заткався пеленою сліз, їхній туман тремтів — і тремтіли біла палата, кущі бузку та акацій за вікном, ліжка з хворими.

Й раптом через ту пелену, через туман привидилось, що важкі, змертвілі повіки хворої ворухнулись, з-під них блимнуло сухе світло погляду... Опанувавши себе, справді вже зустрілася з тим поглядом, який з тоскною натугою сотався десь із самісінького нутра хворої, її болящої свідомості. Погляд був зітканий із тьмавості, неусвідомленості — власне, він здавався лише інерцією колишнього живого погляду очей. Проте дівчина побадьорішала, приглядаючись до змученого хворобою обличчя, до губ, темна тінь яких, виснажена й тоненька, ледь прикривала випнуті зуби.

Дівчина, гноблена високим своїм зростом, опустила голеву до грудей, наче тягнучись ближче до хворої, і її вуста знову щось прошепотіли беззвучно... Обличчя хворої зосталось байдуже і чуже. Це було обличчя людини, яка нічогісінько не здатна осмислити, впізнати. А оскільки мовчання затяглось, то голос, який зненацька пролунав у палаті, видався несправжнім.

— Хто ти?— спитала хвора.

Спитала, а свідомість її, либонь, була десь далеко. І ще не пролунала відповідь, як вичахлі й прозорі, мережачі блідими жилками повіки стали наповзати на суху випуклість гарячкових очей. Наповзали повільно, як невідворотна біда, й тепер уже їхнє болісне тканння лежало на очах. І не можна було зазирнути в них, не можна було через їхній догляд діткнутися до свідомості, оповитої химерним сном...

— Хай поспить,— мовила пацієнтка з сусіднього ліжка.— Що їй передати?.. Я не за передачу кажу, ні. Передачі їй не потрібні... Хто приходив?

У цей час до палати вкотилась няня на ногах — надувних гумових колесах — і, ворушачи ширококрилими орлиними бровами, чіпко взяла молоду відвідувачку за лікоть, владно вивела в коридор...

Няня в приймальному покої зняла з неї лікарняний халат, похапцем запхала до шафки.

— Приходьте не приходьте — Одарці вже ніяка профспілкова організація не допоможе. Всі ждуть — з дня на день. Агонія.

— Що ждуть? — пролунало запитання.

— А що можна ждати?.. Ось і ждуть... У неї, дочко, така хвороба, від якої тепер іще ніякого порятунку не знайшли.

— Яка хвороба? — пролунало запитання.

— Що й казати,— мовила няня непевно.— Хвороба віку. Сама знаєш...

Дівчина якусь мить стояла за воротьми лікарні, мовби не вірила, що цей світ зостався незмінним, незважаючи на те, що вона бачила щойно в лікарні, незважаючи на те, що людське життя зараз перебувало на межі між життям і смертю, і ця невидна межа була тонесенька, нетривка, щохвилини могла обірватись — і тоді...

Остерігалася думати про те, що мало статися тоді...

Близько почувся гуркіт поїзда, що сповільнював біг, і ген через широкий майдан, вільний від дерев та кіосків, майнув червоними

цегляними стінами вокзал... Дівчина вже хотіла ступити через дорогу, перечікуючи потік автомобілів, як раптом-із протилежного боку, з-під тінявого накриття, утвореного гіллям плакучих верб, пролунав благальний окрик і затупотіло важке взуття.

— Уже їдеш?.. Куди ж так швидко?

Дівчина обернулась на крик і гупотняву саме в ту мить, коли тверда гаряча долоня лягла на її плече. Поряд стояв отой списаний на берег матрос, із яким сьогодні їхала в автобусі від обласного міста...

— Підвечіркую в кафе, аж глядь — ти йдеш. Мені отут,— ударив себе в груди,— і серце заболіло...Послухай, а може, перекусимо вдвох, га? Я вгощаю!

Матрос не так зрадів, як здивувався, що дівчина слухняно пішла з ним до кафе, яке блищало скляними стінами у вербовому затінку. Й, коли вже сіли за квадратний пластиковий столик, спитав співчутливо:

— Та що з тобою, га? Ти сама на себе не схожа. Хтось образив? — і він ворухнув випнутими грудьми.— Чи горе якесь? — І не дочекавшись відповіді, сказав: — Я — Нестор Минайленко. А ти?

— Галя.

— Прекрасне! — чомусь неймовірно зрадів Нестор Минайленко...— А ти звідки? У нашому містечку таких нема.

— Я приїжджала до матері,— мовила дівчина...

— І так швидко від'їжджаєш?

— Мати в лікарні.

— Чого ж ти кинула її так швидко? — допитувався.

— Я прийшла до неї в палату, а вона мене не впізнала. Питає: "Хто ти?"

— Та ти що? — вражено охнув матрос.— Мати не впізнала?

— Вона зовсім хвора. Не сьогодні-завтра помре.

— І ти хотіла поїхати?.. Кинути, щоб мати вмерла в лікарні?

— Але ж не впізнала! — силкувалася щось доказати дівчина, бо слова спливали на язик порожні й легкі, як сокоринкй пух.— Питає: "Хто ти?"

— Значить, зовсім втратила свідомість...

— Не тому,— заперечливо похитала головою.

— Не тому?

— Вона зовсім не пам'ятає мене. Зовсім.— А тому що матрос, звузивши очі, недовірливо приглядався до неї, сказала: — І я там, у лікарні, теж не впізнала її.

— Ти не впізнала матері?

— Ні.

Матрос відкинувся на спинку стільця...

— Бачиш, Несторе,— довірливо мовила дівчина, відчуваючи нагальну потребу висповідатись комусь.— Я ніколи не знала матері, бо вона мене

маленькою здала до дитячого притулку. Й ніколи не навідувалась. Тільки тітка, її рідна сестра, зрідка приїжджала.

— А батько?

— Я не знаю, хто мій батько. Я росла й виховувалася в притулку... Мати вже не скаже, й ніхто не скаже. Після притулку я пішла на швейну фабрику й шила блузочки, весь час блузочки. Якось приїхала до тітки, випросила материну адресу.— Досі говорила рівним, монотонним голосом, та тут голос обірвався, лице зсудомилось.— Я не могла зрозуміти... не могла зрозуміти, чому вона відцуралась назовсім! Ну, нагуляла мене, коли була молодою, ну, хотіла видати себе за бездітну, не прославитись матір'ю-одиначкою! Заміж хотіла... Але ж потім! Потім, коли я виросла... Хай би просто навідалась! Навіть до тих, хто в притулку, матері навідувались! Я б тільки глянула, я б тільки взяла її долоні в свої, притулилась до них губами, притулилася б щоками...

Сльози текли до кутиків уст...

— Давай, Галю, сповідайся від душі!..

— І я надумала приїхати сама до матері. Не збиралась ні звинувачувати її, ні дорікати. Я вже доросла, так? Я вже самостійна, так? Просто хотіла глянути на свою матір. Ніхто цього права відібрати в мене не може, навіть мати, так? Гляну, думаю, і поїду назад. Чи на фабрику свою, чи ще куди. Світ великий, не без добрих людей... От і приїхала. У палаті лежить, розплющила очі, питає в мене: "Хто ти?"

Дівчина вмовкла і задумалась, її обличчя у вечірніх сутінках хворобливо побілішало, а блакитні очі поглибшали й потемнішали.

— Несторе,— озвалась спроквола.— Вона помре. А їй не можна вмирати.

— Не можна? Чому? Така мати — страшна? Ти її жалієш?

— Жалію.

— А вона тебе пожаліла? — Нестор поклав на столі пудові кулаки.— Скажи, пожаліла?

— Ні. Вона жила не для мене, а для... Розказували, є тут один. Любила! Купувала його любов як тільки могла. Ціною мого життя... ціною життя своїх дітей. Чужу байдужість купувала, чужу жорстокість! Чуєш, Несторе, в неї є ще двоє дітей. Крім мене. Я для неї — ніхто... Їх жалко...

— Себе пожалій.

— Вони ж не винуваті ні в чому. Як і я... Ми не вибираємо собі матерів і батьків не вибираємо. А якби можна було вибирати?

То шепотіла, то голос її лунав різко, і в тих перепадах тремтів біль.

— Ага, кого б ти вибрала, якби можна? Я б не вибирав — ні батька, ні матері, вони обоє в нормі. В нормі, розумієш?

— І я б не вибирала, хоча й нема... Слухай, Несторе, а може, саме в цю хвилину, саме в цю...— Вона сповільненим поглядом обвела кафе, відвідувачів, ковзнула по вербах за вікном, увібрала зорем лісові хмари на небокраї, прудких ластівок над верхами тополь.— Чуєш, Несторе...

Матрос, списаний на берег, зачарований таємничою мелодією її голосу, теж прагнув почути щось особливе...

Дівчіна й справді щось почула — в єстві своєму чи поза єством, а тільки ввелася із-за столика і, мовби звана тим покликом, пішла з кафе...

Блукаючи безцільно, дівчина знову опинилась біля лікарні. Стоячи за огорожею, вздовж якої росла кущами акація, вглядалась у вікна. Деякі темніли глухими більмами, деякі повнилися ясним мороком ламп денного освітлення, і поміж них — заплющених уві сні й розплющених у напівсні — силкувалась відгадати вікно палати, до якої сьогодні заходила. Не запам'ятавши, тепер дорікала собі, сповнюючись відчаєм, наче від того, якби могла поглянути у вікно материної палати, залежало щось дуже важливе, таке, що могло зарадити, допомогти, врятувати...

Від лікарні подалася на вокзал... Знайшла поглядом розклад руху поїздів — потрібний їй поїзд проходив через цю станцію вранці. Не опечалившись, а швидше навіть зрадівши, з тьмавого приміщення, що тхнуло гаром, вийшла на пристанційний вокзал...

Перетнувши майдан, дівчина подалась до центру міста... Ось нарешті і той цегляний комунальний будиночок блимав освітленими вікнами...

У під'їзді було темно, і, натикаючись на якісь мішки, ящики та відра, дівчина навпомацки наблизилась до дверей, скрадливо постукала. Прислухалась — ні шереху за дверима. Постукала голосніше — й майже тієї самої миті двері відчинилися, на порозі немов уродилася стрімка хлоп'яча постать. Зараз, яв і вранці, хлопчина скидався на злий дух, свавільний, невпокорений. Мисливський азарт у його виразних — на косий розтин — очах не згасав, либонь, ні на мить.

— Ви до матері? — спитав Ілько.— А вона ще не повернулася з лікарні.

І так само, як удень, під його ліктем загойдались кучматі пасма русявого волосся, яке, розпавшись, умить явило смагляве обличчя сестрички Галі. І так само, як удень, мерехтіли карі вічка, мов равлики, і їхнє живе свічення виражало непогасну цікавість.

— Ще немає,— мовила й дівчинка.

— Може, завтра вже випишеться,— мовила пізня гостя, відчуваючи, як у горлі засвербіло.— Почекаю...Мій поїзд пішов, а наступний іще нескоро. Пустите переночувати?

Діти дружно відступилися з порога, й дівчина зайшла в квартиру, роззираючись.

Квартиру складала одна кімната, яка правила за кухню, спальню, вітальню й комірчину водночас. Біля газової плити стояв мішок з картоплею; в старій шафі з навстіж одчиненими дверцятами виднілись торбинки, пакунки, банки, каструльки; стіл був завалений посудом, ложками, ганчір'ям, серед якого лежав буханець хліба й було розсипано пшоно; ліжко, де жужмом лежали подушки й ковдра; стілець з одірваною ніжкою звалився боком... Коротким поглядом охопивши всю занехаяну квартиру, пізня гостя сказала:

— Весело живете... Ви вже вечеряли?

— Вечеряли,—поквапливо мовив Ілько.— Їли хліб із повидлом.

— Зловили щось удочками чи ні?

— Вона,— кивнув на сестру,— зловила великого карася.

— Отакого,— показала Галя руками.— А йому попадались окунці й дрібненькі краснопірки. Зварили юшку — з перцем і лавровим листям. Уже поїли...

— Завтра на сніданок зготуємо вареники з вишнями.

— Нас учора баба Векла пригощала варениками з вишнями,— сказав Ілько.

— А позавчора тітка Лапиха кликала їсти вермішель із молоком,— похвалилася Галя.

Знову пізній гості цього убогого родинного вогнища перехопило подих. Що її знову привело сюди? Який усвідомлений чи неусвідамлений поклик? Чому не змогла на вокзалі дочекатись ранкового поїзда, аби податися геть ізвідси — від матері, яка й не була їй ніколи матір'ю, бо відцуралася від неї ще в колисці, а побачивши вперше, не впізнала й мовила в напівзабутті:

"Хто ти?" Чому не подалась геть від цих дітей, які не сьогодні, так завтра стануть сиротами й також потраплять у притулок, як свого часу потрапила вона сама, й не побачать не тільки матір, яка вже не зведеться з могили, а й батьків, котрі відцурались від своїх дітей ще до їхнього народження? Чому не втекла геть від своїх братика й сестрички, які й не підозрюють про те, що зараз ось у їхньому занехаяному житлі опинилась не випадкова гостя, не чужа людина, а їхня рідна сестра... А їхня рідна сестра волею долі, завдяки вдачі рідної матері, яка, народивши, не вміла дати щастя своїм дітям, бо мала сліде й нерозумне серце...

— Значить, будемо стелитись, бо вже пізно й пора лягати спати,— мовила.

Діти кинулися до ліжка, в чотири руки слали брудне простирадло, намагались збити чорні, як вугіль, подушки... А вона стояла з опущеними руками й не могла ворухнутись, бо щойно їй спало на гадку, що цю метку, чорнооку дівчинку, яка зараз метушиться, блискаючи то ліктями, то коліньми, неспроста названо Галею — так само, як і її, первістка, зданого до притулку. І вже, мабуть, не вірячи в їхню зустріч, але в душі розкаюючись за свій вчинок (зараз чомусь кортіло думати, що

мати розкаювалась), мати ще раз назвала свою дитину Галею... Значить, сестри, й обидві — Галі...

— Де ж ви покладете мене? — спитала.

— Ми спимо в одному ліжку всі троє. Матері немає, то на її місце... Ми від стіни, а вона скраю...

У маленької Галі був пустотливий вигляд, а Ілько супив чорні брови й зовсім не квапився роздягатись, як його сестричка. І коли їхня пізня гостя вимкнула електрику, він, так і не скинувши сорочки й штаненят, уклався біля голої та холодної стіки. "Лишенько, які вони сухоребрі, які недоглянуті, які занехаяні. Самі ж і перуть собі... Й не відають, що їх чекає завтра, післязавтра. Добре, коли потраплять до одноге притулку. А коли до різних? І загубить тоді брат свою сестру, й можуть більше ніколи не зустрітись. І я ніколи їх більше не побачу. Сьогодні — востаннє. І вперше. Але до чого тут я?" Вона лежала на краю ліжка, там, де завжди лежала їхня мати. ("І моя мати",— мимоволі подумалось). Діти, поклавшись горілиць, посвічували в темряві очима й дихали рівно, насторожено. Худеньке тільце дівчинки пахло гіркуватими ставковими водоростями, і чути було, як ритмічно й злякано б'ється її серце. І так само можна було почути, як б'ється серце хлопчика. "А мабуть, вони чують моє. Моє серце б'ється навіть голосніше, ніж їхні, й вони зараз мовчки слухають голос мого серця".

— Розкажіть казку,— пошепки озвалась дівчинка.

— Я не знаю казок,— подумавши, відповіла.

— Ваша мама ніколи не розказувала казок? — здивувалась дівчинка.

— Ніколи...

— Вона не знала ні однієї казки?

— Ні.

— Мабуть, вона була вже зойсім стара й позабувала,— здогадався хлопчик.

— Але ми зараз придумаємо свою казку.

— Таку, якої ніхто ніколи не чув? — прошепотіла дівчинка.

— Авжеж, ніхто не чув, бо ми її складемо втрьох.

Діти принишкли в темряві. За вікном проїхала машина, її мигливе світло проникло в кімнату, спалахнувши золотими іскорками в усіх зіницях.

— Можна, я перша почну? — озвалась дівчинка.— Жила на світі баба-яга, костяна нога...

— Е-е, це не наша казка,— перебив хлопчик.— Про бабу-ягу багато казок... Можна, я почну? Жив-був змій із дев'ятьма головами...

— Е-е,— заперечила дівчінка,— про зміїв теж є багато казок.

— Діти, послухайте мене... Давайте складемо казку, де не буде ні баба-яги, ні змія з дев'ятьма головами. Хай це буде казка про щастя. Ось хоча б таку... Жили на світі брат і дві сестри. Старшу сестру звали Галя, й меншу сестричку мати теж назвала Галею.

— Хіба так буває — дві сестри Галі? — засумнівався хлопчик.

— А чому ж ні? Ось твою сестричку звати Галею, й мене теж звати Галею.

— Ага, буває,— поміркувавши, згодився той.

Втрьох, перебиваючи одне одного, склали спільну казку, й коли нарешті почулось сонне дитяче дихання, вона вмовкла. Звівшись на лікті, дивилась на їхні обличчя, намагаючись розгледіти те, що було відоме тільки їй. І, можливо, ще не знала, а тільки здогадувалась підсвідомо, що ніколи не зможе кинути цих дітей, бо віднині вони були їй не чужі, а рідні, віднині вони були її братом і сестрою, меншими, а вона — їхньою старшою сестрою, кровною, вже досвідченою. Здогадувалась, що, сама гірко скривджена, вона не захоче, аби ці дві крихітки звідали те саме, щоб вони були обділені ласкою, сердечністю, чулістю. Хвиля материнського тепла піднімалась у її грудях, і, схлипуючи крізь зуби, вона гладила долонею то чубату хлоп'ячу голівку, то м'які й довгі пасемка дівчинки, і в цю мить начебто десь далеко відступали всі кривди й образи, натомість душа сповнювалась світлом доброти.

Матрос, видно, вже давно був списаний на берег, проте й досі форсив у смугастому тільнику й широких та важких штанях-кльош. Татуюванням він нахвалитися не міг, хіба що маленьким якірцем на зап'ясті лівої руки. Безкозирка на круглій, як динще бочки, голові сиділа немов улита.

— О, й ви тут сходите,— мовив до високої дівчини, яка скочила слідом за ним із автобуса на занесене густою подільською курявою подвір'я автостанції.

Дівчина була вогнисто-руда, й коси її роздимались хвилями тугого полум'я. Під тим полум'ям світилось чистою б